

UNESCO nedēļa 2022

Radošāki, stiprāki, cilvēcīgāki mantojumā

PAMATFAKTI UNESCO VIKTORĪNAI

UNESCO ir Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija, kas rūpējas par izglītības, dabas zinātņu, sociālo un humanitāro zinātņu, kultūras, komunikācijas un informācijas jomām. UNESCO programmu īstenošanu Latvijā nodrošina UNESCO Latvijas Nacionālā komisija. Plašāk: <https://www.unesco.lv>.

Konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību 1972. gadā pieņēma UNESCO Ģenerālā konference Parīzē, Francijā. Tas ir normatīvs dokuments, kas nosaka vienotus un starptautiskus aizsardzības, saglabāšanas un popularizēšanas principus kultūras un dabas mantojuma vērtībām. Konvencija latviešu valodā pieejama: <https://www.unesco.lv/lv/media/59/download>.

UNESCO Pasaules mantojuma saraksts ir starptautisks reģistrs, kas ir Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību īstenošanas instruments. Šajā sarakstā iekļautās vietas ir universālas — saprotamas un nozīmīgas visām pasaules tautām, unikālas, autentiskas un izcilas kultūras un dabas mantojuma paraugteritorijas, kas atbilst kādam no Konvencijā noteiktajiem kritērijiem. Šobrīd sarakstā ir iekļautas 1154 pasaules mantojuma vietas. Pilnais saraksts pieejams: <https://whc.unesco.org/en/list/>.

Pasaules mantojuma vieta var būt kultūras, dabas vai jauktā (kultūras un dabas) mantojuma vieta.

Konvencijā ar "**kultūras mantojumu**" tiek saprasts:

- pieminekļi: arhitektūra, monumentālās skulptūras un glezniecības darbi, arheoloģiski elementi vai struktūras, uzraksti, alas vai elementu grupas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no vēstures, mākslas vai zinātnes viedokļa;
- ansambļi: atsevišķu vai apvienotu ēku grupas, kam to arhitektūras, vienotības vai to vietas ainavā dēļ ir īpašas nozīmes universāla vērtība no vēstures, mākslas vai zinātnes viedokļa;
- ievērojamas vietas: cilvēka radītas vai cilvēka un dabas kopīgi radītas, kā arī teritorijas, kas ietver arheoloģiski ievērojamas vietas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no vēstures, estētikas, etnoloģijas vai antropoloģijas viedokļa.

Konvencijā ar "**dabas mantojumu**" tiek saprasts:

- dabas pieminekļi, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;
- ģeoloģiski vai fiziogēogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;
- ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

UNESCO Pasaules mantojuma vietas Latvijā

Šobrīd no Latvijas Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstā iekļautas divas mantojuma vietas: Rīgas vēsturiskais centrs un Strūves ģeodēziskais loks.

Rīgas vēsturiskais centrs tika iekļauts 1997. gadā, novērtējot tā samērā neskarto viduslaiku un vēlāko pilsētībūvniecisko struktūru, jūgendstila arhitektūras piesātinājumu un kvalitāti un 19. gadsimta koka arhitektūru.

Plašāk: <https://www.rdpad.lv/par-rvc/>; <https://www.youtube.com/watch?v=ZVE9F9eu7ic&t=328s>.

Strūves ģeodēziskais loks tika iekļauts 2005. gadā kā unikāla, sava laika garākā un precīzākā ģeodēzisko uzmērījumu sistēma, un izcila sava laika zinātnes vēstures un tehnikas attīstības liecība. UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā kopumā iekļauti 34 Strūves ģeodēziskā loka punkti (2 no tiem Latvijā – Jēkabpilī un Sestukalnā) no 10 pasaules valstīm.

Plašāk: <http://struvearc.wikidot.com/start>.

UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālais saraksts ir izveidots ar mērķi izcelt, apzināt un popularizēt Latvijas kultūras un dabas mantojumu, kam UNESCO Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību izpratnē ir īpašas nozīmes universāla vērtība Latvijas un pasaules mantojuma kontekstā. Pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā iekļautās mantojuma vietas potenciāli var tikt nominētas iekļaušanai starptautiskajā UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

Šobrīd Latvijas nacionālajā sarakstā ir iekļautas 4 vietas:

Daugavas loki tika iekļauti UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā 2011. gadā. Augšdaugava ar deviņiem upes meandriem (98 km garumā no Piedrujas līdz Daugavpilij) ir vieta, kas glabā izcilas dabas vērtības un kur sastopama plaša bioloģiskā daudzveidība un ainavas, kas atspoguļo vēsturiskos notikumus un to nozīmi kultūrā.

Plašāk: <https://www.daba.gov.lv/lv/media/879/download>.

Kuldīga (Goldingena) tika iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā 2011. gadā. Šeit saglabājies vēsturiskais pilsētas plānojums, pilsētainava un nozīmīgi arhitektūras elementi no 17. līdz 18. gs. Kuldīga glabā liecības par Kurzemes-Zemgales hercogisti un tās uzplaukumu, liberālo tirdzniecību un kultūras apmaiņu.

Plašāk: https://www.kuldiga.lv/images/2021/10/Nominacija_Kuldiga_Goldingena_Kurzeme_2021.pdf.

Grobiņas arheoloģiskais ansamblis tika iekļauts UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā 2011. gadā. Tā ir unikāla liecība skandināvu vikingu aizjūras ekspansijas pirmajai pieredzei un saistāma ar 7.-9. gs. jeb pirmsvikingu laikmetu. Skandināvu ieceļotāji apmetās uz dzīvi Grobiņā līdzās kuršiem, un laika gaitā abpusēji tika pārņemtas dažādas dzīvesveida un kultūras iezīmes, kas atklājas šeit atrastajos artefaktos, apmetnēs un apbedījumos.

Plašāk: <http://www.dienvidkurzeme.travel/visainfo/category/grobinas-apkartne/arheologiskais-ansamblis/>.

Rundāles pils apbūves ansamblis ar dārzu un meža parku

Rundāles pils ir vienīgais Krievijas galma arhitekta Frančesko Rastrelli būvniecības projekts, kas tapis viņa agrīnajā darbības posmā, nav piedzīvojis pārbūves 19. gadsimta gaitā un nav ticis postīts 20. gadsimta revolūcijās un karos. Rundāles pils apbūves kompleksā ar dārzu un meža parku ir izdevies saglabāt tā būvniecības laikam atbilstošo vēsturisko, sociālo un māksliniecisko raksturu, kas piešķir objektam autentisku baroka laikmeta gara izjūtu un nosaka vietas īpašās nozīmes universālo vērtību.

Plašāk: <http://www.rundale.net>.

CITA NODERĪGA INFORMĀCIJA

Par Pasaules mantojumu. UNESCO LNK. <https://www.unesco.lv/lv/pasaules-mantojums>

Par dabas mantojumu. UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/natural-world-heritage/>

Īss video par Konvencijas būtību. <https://www.youtube.com/watch?v=IOzxUVCCSug>

Par Pasaules mantojuma vietām Latvijā. <https://latvijasdargumi.unesco.lv/lv/>